

Anmeldelser

MUZAFFAR ALAM & SANJAY SUBRAHMANYAM: *Indo-Persian Travels in the Age of Discoveries, 1400-1800*. Cambridge University Press 2007, xiv + 399 s. 60 GBP/ 27,99 GBP (PB).

Siden Edward Saids *Orientalism* (1978) har der været en levende interesse for, hvordan europæerne opfattede den omkringliggende verden på de store opdagelsesrejsers tid. Talløse studier har diskuteret, hvordan man i Vesten konstruerede de kulturer, man mødte og efterhånden underlagde sig som »den anden«. Det har bl.a. skabt en hel lille forskningsindustri med rejseberetningen som genstand. Herhjemme var det Michael Harbsmeiers *Wilde Völkerkunde* (1994), der for alvor introducerede den disciplin. Efterhånden som Saids synspunkter er blevet absorberet, er man dog også blevet mere og mere opmærksom på begrænsningerne i hans Foucault-inspirerede analyser. Nok etablerede man i Vesten efterhånden en videnskabsfunderet diskurs, som søgte at sætte vores viden om de fremmede kulturer i system og gribe deres »essens« for nu at bruge et forslidt udtryk. Men det er en overdrivelse, at man med denne viden var i stand til gennemgribende at beherske og omdefinere de andre. Her var Foucault for imponeret af den moderne stat og dens tilknyttede vidensdiscipliners påstande om egen effektivitet. Koloni-historikere har tværtimod dokumenteret, hvor svagt funderet de europæiske styre ofte var, og hvor prekært et greb de havde om de fremmede kulturer. Hyppigt famlede man i blinde og havde kun meget ringe viden om, hvad der rørte sig i kolonibefolkningerne (F. Cooper, *Colonialism in Question*, 1995).

Samtidig med at man blev opmærksom på grænserne for europæernes evne til panoptisk at favne verden, fik andre kulturerejselyst og forsøg på at indlejre den omkringliggende verden i deres kategorier mere opmærksomhed. En del studier har efterhånden undersøgt osmannernes konstruktion af ikke mindst deres europæiske naboer. Muzaffar Alam og Sanjay Subrahmanyams fælles bog slutter sig til denne retning med en studie over persisksprogede rejsebeskrivelser

til og fra Indien. Persisk udgjorde rygraden i det, man blandt globalhistorikere – med et lån fra teologien og antikhistorien – kalder en økumene, dvs. et civilisatorisk og sprogligt fælles rum. Den persiske økumene strakte sig fra Osmannerriget til Indien, og det er rejser inden for denne, som udgør rygraden i bogen. Vi hører om en kvindes beretning om sin pilgrimsfærd til Mekka, hvor hun så et »hav af undere«, men også oplevede, hvordan det er, når »helvede er de andre«, som forfatterne udlægger det med et lån fra Sartre.

Efter en teoretisk indledning starter vi med at følge den persiske økumenes tilblivelse og konsolidering i perioden efter Timur Lenks erobringer i Centralasien og Nordindien. Kapitel 3 bringer os til den institutionelle basis for økumenen gennem analyser af rejsendes fortællinger om deres besøg ved de persisk orienterede indiske fyrstehoffer. Herefter møder vi en perser, der især beretter om det hinduistiske Indien, altså landet uden for hofkulturens sfære, og skildrer former for religiøs praksis, der virker dragende og farligt fristende på den muslimske mand. Før næste 'informant' repræsenterede Indien snarere noget mindreværdigt, som ikke tålte sammenligning med hans hjemlige Persien. Kapitel 7 behandler de trods alt ret sparsomme kontakter mellem Osmannerriget og Stormogulernes rige, og kapitel 8 slutter af med at sammenligne med den tidligt moderne periodes portugisiske og franske rejseberetninger fra den persiske kultursfære.

Som man nok aner, gør bogen meget ud af udførligt at gennemgå de enkelte rejseberetninger. Det gør det til en meget stofmættet, men til tider lidt vel deskriptiv bog. Samtlige kapitler domineres af lange refererende gennemgange af de udvalgte tekster, mens analysedelen fylder forholdsvis lidt. Det er imidlertid her bogen glimrer ved en række interessante pointer. Fx hæfter forfatterne sig ved det kulturelle hierarki, som prægede den persiske økumene. Hvad Said end mente, var det ikke noget, som først kom til med europæerne. Den kulturelle retning går entydigt fra vest mod øst, og bortset fra stormogulernes glansperiode er der en udbredt accept af, at Indien er mindre værd end de persiske kernelande. I modsætning til periodens europæiske rejselitteratur udviklede den persiske sig uden berøring med »trykpressekapitalismen« og markedet. Det er beretninger med håndskriftet som medie. Deres antal og udbredelse var derfor langt mindre, det var litteratur for en snæver læsende elite. Modsat hvad mange måske vil være tilbøjelige til at tro, var det ikke primært islam, der fungerede som det bindemiddel, der holdt den eksklusive litterære offentlighed sammen

på tværs af Mellemøsten og Nordindien. Det gjorde derimod en række aristokratiske forestillinger om den rette civiliserede udtryksform. Den persiske økumene var båret af en hofelite – marginalt suppleret med enkelte handelsmænd – og var endnu ikke for alvor udfordret af en folkesproglig fragmentering, som latin blev det i samme periode i Europa.

Peter Fibiger Bang

LARRY SILVER: *Marketing Maximilian. The Visual Ideology of a Holy Roman Emperor*. Princeton University Press 2008. 352 s. 55 USD.

Kongerøgelse er godt stof, ikke blot i ugebladene, men også inden for den historiske profession. Med den nye kulturhistorie er der atter kommet fokus på betydningen af monarkisk ceremoniel, prestigebyggeri og duperende optog. Et godt og markant eksempel inden for den genre er *Ornamentalism. How the British Saw their Empire*, London 2001. David Canadine argumenterede her for, at det 19. og tidlige 20. århundrede ikke blot var tiden for opfindelse af nationale traditioner generelt. I Storbritannien oplevede man i denne periode en pompøs »genopfindelse« af monarkiet, i form af et storstilet forsøg på at skabe traditioner, der skulle binde det store imperium sammen. Gennem monarkisk ceremoniel, pompøse parader, farverige uniformer og uddeling af ridderordner i et væk, iscenesatte man et samfundsmæssigt hierarki, som rakte på tværs af det vidtstrakte britiske imperiums mange dele. Hos Canadine finder man alle den nye kulturhistories styrker og svagheder. Bogen er sprængfyldt med skarpe observationer og et levende blik for den illustrative detalje. Men buen spændes for hårdt. Der var trods alt mere ved det sene britiske imperium end pompøse ceremonier og glitrende aftenselskaber, hvor samfundets top kunne sole sig i massernes beundring. Man tænker fx på jernbanen, telegrafene og et industrialiseret militær. Det er naturligvis et stort fremskridt, at man forsøger at tage al den britiske *pomp and circumstance* seriøst. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at man skal tage dets 'budskab' for pålydende. Det er ikke sikkert, at de mange pralende parader og monumentale byggerier virkede efter hensigten.

Larry Silvers *Marketing Maximilian* afspejler det samme problem, og nok i skærpet form. Bogens emne er den tysk-romerske kejser, den habsburgske Maximilian I, som herskede 1493-1519. Hans regeringstid faldt altså sammen med udbredelsen af trykpressen i Europa, dvs.